

Koçluk ve Sokratik Sorular

Komiser Colombo! İlk gençlik yıllarımda naif, tevazu sahibi, dalgın, kirli pardösülü, pejmürde görünümlü ama çok zeki bir TV kahramanının suçluları yakalamak için kullandığı tekniğin aslında Sokratik Sorgulama olduğunu öğrenmem daha ileri yaşlarda psikoloji ve koçluk ile ilgilendiğim dönemlere rastlar. Hepimiz aslında her bölümün başında cinayeti ve katili görür ve bilirdik. Hemen ardından Komiser Colombo olaya girer ve yavaş yavaş, “aptalca” görünen ama gerçekte akıllıca kurgulanmış sorularla, nezaketi elden bırakmadan bilgi ve kanıtları toplayıp katili köşeye sıkıştırırdı. Colombo ve ona can veren Peter Falk tarih oldu, ama bugün Sokratik Sorgulama yönteminin güçlü sorulara dayalı, “sonuç ve çözüm odaklı koçluk” yaklaşımı açısından kullanılabilir etkin bir yöntem olup olmadığı fikrini de aklıma takıp gitti. Aslında bu fikir ilk defa geçenlerde Debbie Ford’un “Doğru Sorular” isimli kitabını okurken aklıma gelmişti. Kendisi de bir koç olan Debbie kitabında, koçluk sisteminin de temeli sayılabilecek, “sorularla içindeki cevapları çıkartmak” diye özetlenebilecek bir yöntemi esas almıştı. “Elenchus” yöntemi olarak da adlandırdığı bu yöntemin aslında Sokratik Sorgulama olduğunu da 9 aydır devam etmekte olduğum temel bilişsel psikoloji eğitimim sayesinde fark etmiş oldum. Niyetim, bir koç olarak bildiğimiz “güçlü soru sorma” yöntemi ile Sokrates’in kullandığı sorgulama yöntemini öğeleri itibariyle mukayeseli şekilde masaya yatırıp, koçlukta ne denli işe yarayıp yaramadığına bir göz atmak...

Sokratik Yönteme Genel Bir Bakış

Sokratik yöntem (elenctic method ya da diyalektik sorgulama olarak da bilinir), antik dönem Yunan filozofu Sokrates’in felsefi düşüncesi ve bilgiyi sınavarak öğretme yöntemidir. İlk olarak Sokrates’in bir köleye bir geometri teoremini çözdürmesi ile ortaya çıkmıştır. Bu yöntemde, basitçe anlatmak gerekirse, Sokrates aslında karşısındakine yeni bir şey öğretmemekte, sadece bilineni “anımsatmakta” ve “hakikati” tekrar buldurmaktadır. Bu bir anlamda “ebelik”, yani bilgiyi doğurtmaktır. (Sokrates bunu annesinin mesleği olan ebellekle bağdaştırmıştır.) Sokratik yöntem 3 aşamalı olarak gerçekleşmektedir. İlk aşamada karşıdaki kişiye sorular sorularak onun neyi bilip neyi bilmediği araştırılır. Soru cevap yöntemini (bilginin edinilmesi için hazırlık aşamasını) bilgiyi buldurma süreci izler, yani bu aşamada fikir “doğurtulmaya” başlanır. Modern anlamda soru cevap yöntemi ile başlayan bu süreç bir anlamda da tümevarım yöntemidir. Bu yöntem günümüzde aktif öğretim yöntemlerinden birisi olarak da kullanılmaktadır. Üçüncü aşama ise daha çok yöntemin mistik” kısmını oluşturmaktadır ki, biraz sonra bu noktaya da kısaca değineceğim. Sokratik sorgulama tekniği aslında fikirleri derinlemesine incelemenin bir yoludur. Bu yöntemde; konuşmaya yön veren anlamlı sorular planlanır, araştırmaya yönelten sorular sorulur, tartışılan kilit noktalar, düzenli aralıklarla yazılı olarak özetlenir, araştırmaya yönelten sorular sayesinde –soru sorulanan– bilgiyi kendi kendine keşfetmesine imkân tanınır. Sokratik sorgulama tekniği, amacı itibariyle farklı tip sorular içerir. Bu soruların büyük bir kısmı koçlukta kullanılan “açık uçlu – güçlü” sorulara benzerdir. Sokrates’in diyalektik sorgulaması aracılığıyla insanlar, zihinsel açıdan kendilerini yeniden inşa ederek ya da ruhlarında gizlenmiş bulunan hakikatleri anımsayarak daha iyi bir “ahlaksal” yaşama uzanırlar. Bundan dolayı Sokrates, diyalektik yönteminin en temel öğelerinden birisi olarak “maieutic” kavramına gönderme yapar. “Maieutic”, doğurtma

anlamına gelir; çünkü diyalektik söylem, konuşmacının kendi savlarını ya da tanımlarını ortaya çıkarmasını, bir başka deyişle, “doğurmasını” amaçlar. Bu açıdan doğurtma, Sokratik yöntemin en temel unsurudur. Burada doğurtma deyişiyile “anımsama” kuramı arasındaki mantıksal bağa dikkat çekmek gerekir. Zira doğurmak için doğrulacak şeye sahip olmak gerekir. Öte yandan doğurtmaya bağlı olarak ortaya çıkan ebelik motifi, bilgi öğretmeye değil, var olanın açığa çıkmasına neden olması açısından, anımsama kuramının koçluk bağlamındaki “içindeki kaynağa ulaşma” sonucuna benzeştiği düşünülebilir. Öyle anlaşıyor ki, Sokrates, ruhun tüm bilgilere doğuştan sahip olunduğuna inansa da, onun etkin hale gelebilmesi için kimi sorular, sorgulamalar ve uyarılarla harekete geçirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu harekete geçme durumu, ona göre, doğum sancısı çekmek olarak nitelendirilmektedir Sokrates bu konuda ironik bir tutumla şöyle der: “Her ne kadar başkalarını sorgulasam da, bende hiçbir bilgelik bulunmamaktadır. Bu yüzden, kendimden bir şeyleri gün ışığına çıkaramamak bakımından ebeyle ortak bir eksikliğimin olduğu doğrudur. Bunun nedeni şudur: Tanrı beni bir ebe olarak hizmet etmeye zorlamaktadır, ancak doğurma yetisini benim elimden almıştır. Bu nedenle bende, ne bir bilgelik ne de işte ruhumun çocuğu diyebileceğim bir buluş bulunur. Benimle çoğu zaman birlikte olanlardan kimileri, başlangıçta hemen hiçbir şey bilmez görünür; ancak tartışmalarımızla yavaş yavaş ilerledikçe, tanrının iyiliğine mahzar olmuş tüm bu insanlar, benden bir şey öğrenmedikleri pek belirgin olmakla birlikte, kendilerine olduğu denli başkalarına da şaşırtıcı gelen hızlı bir ilerleme kaydederler. Gün ışığına çıkarmış oldukları birçok doğruyu, onlar kendi içlerinden çıkarıp kendi başlarına bulmuşlardır. Ancak doğurtmak tanrının, bir de benim işimdir.” Sokrates’in bu ifadesi ve yaklaşımı aslında günümüzde bir koçun gerçek fonksiyonunu da niteler gibi görünmektedir: “Orada olmayan koç!” Tam da bu noktada, yöntemler konusunda en son değerlendirmeyi yapıp mukayeseli bir sonuca ulaşmadan önce, koçlukta kullanılan güçlü soru sorma olgusunu da hatırlamakta fayda var.

